
KRÓNIKA

A VAJDASÁGI ÍRÓEGYESÜLET KÖZGYÜLÉSÉRŐL. Szerényi önnepség vezette be a Vajdasági Íróegyesület február 28-án megtartott tisztújító értekezletét. Itt adták át Herceg Jánosnak az íróegyesület tavaly alapított Életműdíját. A zsüri nevében Herceg János munkásságáról Juhász Géza beszélt, aki méltatójában többek között a következőket mondta: „Úgy gondolom, nem járok messze az igazságtól, ha azt állítom, hogy Herceg János legfőbb írói célja, egyszerűs mind legnagyobb írói teljesítménye is ennek a vajdasági, közelebbről bácskai embernek az ábrázolása, mégpedig több százados alakulásában, változásában. Hittetl hirdeti, hogy ha az orosz muzsikához hasonló típust nem is tudott ez az irodalom teremteni, ez korántsem jelenti, hogy bácskai típus nincsen. Igenis van, s ez a bácskai ember régen is, ma is az itt élő népek egymásra hatásából alakult, s olyan sajátos, hogy egyedülálló, ami nem is csoda, hisz talán nincs még egy hely a világon, ahol ilyen szűk területre összeszorítva annyiféle nép élne, mint itt. Egészen nyilvánvaló, hogy Herceg Jánost ez a felismerés, e feladat és küldetés felismerése tette íróvá: »a hagyományon kívül — írta 1953-ban — anyanyelvem, a nemzeti tudaton kívül a szülőföld és haza tudata, környezetem, az itt élő népek, a táj, a mindennapi élet valósága az, ami a munkásságomat meghatározza«. S amint ezt a helyet megtalálta, ahol biztos lábbal megállhatott, ahonnan szemézhethetett a világon, ahonnan kisugárzott érdeklődése

más népek, más szokások, más tájak, más nyelvi és szellemi góccok felé, egy szóval, amint megtalálta hazáját, egyszerűen mint író is magára talált.”

Az életmű-díjjal kitüntetett írók köszöntve a *Magyar Szóban* Bori Imre egyebek között a következőket állapítja meg: „... Herceg János az élet és az írás — irodalmunk történetében páratlan formátumú — elkötelezettje. Az írás évtizedekkel ezelőtt is létformája volt, az ma is. Dícséretképpen nyilván nem ő az egyetlen, akiről ezt a megállapítást tehetjük, de nem volt s nincs ma sem írónk, akú annyira »azsurban« volna a hétköznapi élet eseményeinek szépírói átértékelése munkájával, mint éppen ő. Sajátos létformáról és elkötelezettségéről van tehát szó Herceg Jánossal kapcsolatban — egy mindig mozgásban levő, alkotásra szüntelenül felajzott állapotról, amely ugyanolyan hévvel ad alakot irodalmi riportnak vagy regénynek, versnek vagy emlékiratnak, novellának vagy esszének. Nemcsak irodalmi jelenlétről kell tehát beszélnünk, hanem életbeliről is: Herceg János írói »tüze« ebből táplálkozik. S bár kritikánk nem tett még kísérletet arra, hogy a Herceg-művek életalapját bemérje, feltérképezze és értékelje, jelenben valóságának a mértékét megállapítsa, egészen személyes benyomásainkra támaszkodva csupán azt az állítást kockáztatjuk meg, hogy műveiből az elmúlt fél évszázad hazai társadalom-, politika- és embertörténete olvasható ki. Szinte évtizedről évtizedre haladva követhetnénk hazai életünk eseményeit. Természetesen

emberi sorsokba ágyazott történelemről van mindenekelőtt szó, amelynek a »nagy« történelem asszisztált valamilyen módon. Vagy pusztá jelenlétével, vagy sorsfordító erejével, egyik időszakban főleg külsőségeivel, a másokban mélyánamaival. Tudnunk kell azt is, hogy nem a történetíró tárgyilagosságát kell számon kérni rajta, hanem az íróét, amely ismét csak sajátos objektivitás, legfőbb összetevője ugyanis a személyesség a maga társadalmi-történelmi, de antropológiai meghatározottságában is. Nem történelmi forrásokat alkotott Herceg János, de a kortörténészek is okulhatnak majd szövegeiből: tetten érhetik, hogyan is van jelen a történeseknek az a megszámlálhatatlan sora bennük, aminek vörös fonalát szokták általában történelemnek nevezni. Mondjuk ki azt is, hogy főképpen válságainak érzékelését teszik lehetővé Herceg János művei, s nem csupán a szociográfiai indíttatásúak, hanem a »tisztán« szép-irodalmiak is...

Az íróegyesületi közgyűlésen Herceg János akadémikusnak a díjat (amellyel előtte csak Boško Petrovićot tüntették ki) Vit'aszlav Hronec elnök adta át.

A több mint kétszázötven író számláló egyesület az említett közgyűlésen megvitatta idei munkatervét, többek között a VIII. Fruška gora-i írótalálkozóval és az idén jubiláló, fennállásának harmincadik évét ünneplő, Kanizsai Írótaborral kapcsolatos teendőket. A Fruška gora-i találkozó, lévén, hogy kongresszusi évben vagyunk, az irodalmi mű és az ideológia-esztétika kérdéskörét tűzte ki vitatémául, míg a kanizsai találkozó témája Az időszerű kérdések az irodalomban. A szeptemberi kanizsai találkozó kezdetéig minden valószínűség szerint elkészül az írótabor három évtizedét dokumentáló könyv is, magyar és szerbhorvát nyelven. Kiadója

a Forum Könyvkiadó, a Vajdasági Íróegyesület és a kanizsai községi Művelődési Érdekközösség. Az egyesület több jeles évfordulóról is megemlékezik. Josip Broz Tito születésének 90. valamint Djura Jakšić születésének 150. és Djura Daničić halálának centenáriumaára készül az egyesület. Az írók ismételten szorgalmazták az egyesületi lap megindítását, valamint a köztársasági egyesületekkel való szorosabb együttműködést.

A közgyűlés végül egyéves megbízással Gyura Latyak ruszin író személyében választotta meg új elnökét.

TITO EMLÉKÉNEK ÉS MŰVEINEK MEGŐRZÉSE. Nem teljes adatok szerint tavaly és tavalyelőtt 130 mű jelent meg Tito elnökről, mintegy 30 van még előkészületben. Fokozott tevékenység folyik Tito elvtárs műveinek megjelentetése terén is, s ezek szerint megállapítható, hogy Tito emlékének és művének megőrzése, valamint a jugoszláv forradalmi mozgalomban betöltött helyének és szerepének szisztematikus vizsgálata összhangban van forradalmi munkásságának jelentőségével. A fentieket Nenad Bućin, a Szocialista Szövetség Országos Választmánya a Josip Broz Tito emlékének és művének megőrzésével foglalkozó koordinációs bizottságának elnöke jelentette ki a Tanjug újságírójának. A tevékenységet illetően a koordinációs bizottságban programot készítettek, amely külön figyelmet szentel a kiadótevékenységnek, a sajtónak, a filmnek, a művészeti alkotásoknak, az évfordulókról való megemlékezésnek és az emlékművek emelésének. Csak szórványosan fordult elő, hogy a Titóról szóló művek megkerülték a társadalmi verifikációt.

Ezzel szemben megnövekedett azoknak a jelvényeknek és más emléktárgyaknak a száma, amelyek Tito nevével vagy arcképével jelennek meg,

s amelyek mögött jórészt kommerciális érdekek húzódtak meg. Ezek művészi kivitelezése és értéke szinte szóra sem érdemes, hisz túlnyomórészt giccssek. A világos politikai álláspontok és a törvényes rendelkezések ellenére is, amelyek törvényen kívül helyezik ezt a kereskedelmet, megakadályozására csak az utóbbi időkben történt szervezett fellépés.

Tekintettel a Títo halála óta eltelt idő rövidségére, nagyon sok Títóról szóló mű jelent meg. Ez arra utal, hogy nem alakultak ki megfelelő mércék e művek előkészítésére és kiadására, még kevésbé mondható az, hogy ezt a tevékenységet az ismert tényezők koordinációja jellemezte. Sőt egyes esetekben sokkal inkább lehet beszélni a kiadók egymás közti versengéséről, mint együttműködéséről.

ÚJABB KOMPARATISZTIKAI ÉRTEKEZLET ÚJVIDÉKEN. Február második felében Újvidéken rendezték meg a Bölcsészettudományi Kar Magyar Nyelv-, Irodalom és Hungarológiai Kutatások Intézetének és a Magyar Tudományos Akadémia Irodalomtudományi Intézetének sorrendben VII. komparatiztikai értekezletét, amelynek témája *A periodika szerepe a magyar—délsláv irodalmi kapcsolatokban a XVIII. század végétől* volt. A napi- és hetilapok, valamint a folyóiratok kapcsolatteremtő szerepével foglalkozó értekezleten elhangzott előadások tulajdonképpen új témakört nyitottak a délsláv—magyar kapcsolattörténeti kutatásokban. Erről nyilatkozott a *Magyar Szónak* Veselinović Šulc Magdolna az értekezlet elnöklője és Bosnyák István tanszékigazgató.

— Eddigi értekezleteink — mondta Šulc Magdolna — inkább általános kapcsolattörténeti kérdésekkel foglalkoztak. Ez az összejövetelünk viszont parciális témakört dolgozott föl. Köz-

ismert tény, hogy a XIX. században a sajtónak rendkívül nagy szerepe volt a kultúrák cseréjében. Az elhangzott előadások arról győzték meg bennünket, hogy az időszaki kiadványok olyan anyagokkal szolgálhatnak, amelyek egy-egy eddig feldolgozott kérdést is új színben láttatnak, illetve új részletekkel gazdagítanak. Jelentős szempontként kell számba vennünk azt a körülményt is, hogy a felolvasott dolgozatok révén nagyon sok olyan anyag került nyilvánosságra, ami eddig levéltárakban vagy könyvtárakban volt „elásva”.

— Az értekezlet legfőbb értékeként — hangsúlyozta Bosnyák István — az új témakör megnyitását kell elkönyvelnünk, hisz az időszaki kiadványok délsláv—magyar kapcsolattörténeti szerepét eddig még nem vizsgálták átfogó módon. Az új témakör hét parciális témában nyert megfogalmazást. Evidens eredményként az adatfeltárást kell első helyre tennem, annál inkább, mivel egy-egy új téma fölvetése kezdetben mindig is az adatfeltárást teszi a leghangsúlyosabbá. A sajtó történetén belüli kapcsolatok szintetikus áttekintése tehát későbbre tevődik. Itt ezen a mi értekezletünkön a jelzett témakörnek első sorban a szerb—magyar vonatkozásait érintettük, de ebben az összefüggésben a horvát, a szlovén és, ami különösen örvendetes, a vajdasági horvát sajtó is szőnyegre került. A nemzeti irodalomtörténetekből a sajtótörténet kiszorul, ami azt jelenti, hogy például Jovan Jovanović Zmaj János vitéz fordítása könyv formájában könnyebben bekerült a köztudatba, a sajtóban megjelent fordítások viszont sokkal nehezebben.

— A további munkára nézve néhány konkrétumban is megállapodtunk. A jövőben kerekasztal-értekezlet, vagy tanácskozási formájában tudománytörténeti felmérést végzünk az

1945-től napjainkig végzett komparatistikai munkákról... Az év végén Budapesten megtartandó VIII. értekezlet témái között lehetőségként felmerült a Krleža-életmű komparatistikai vizsgálata, a XX. század elejének átfogó feldolgozása és a Letopis magyar irodalmi anyagának a feltérképezése is."

ÚJ HETILAP. Kétéves előkészület, többszöri beharangozás és elhalasztás után Zágrábban megjelent a Danas című új hetilap első száma. A 96 oldalas — ebből 24 színes —, 19×27 cm nagyságú és 30 dinárba kerülő lap szükségszerű kezdeti veszteségét a Vjesnik kiadó dolgozói közössége fedezi. A számítások szerint, ha a lapot sikerül majd 120 000 példányban eladni, megtérül az előállítási költség.

A Danas koncepciójáról beszélgetett a NIN munkatársa Jože Vlahović főszerkesztővel. Meggyőződése, hogy a lap kedvező pillanatban indult. Az emberek érdeklődnek a komoly cikkek iránt. Az új hetilapot úgy képzeltek el, hogy ne hasonlítson egyetlenegy meglévőre sem, ami nem jelenti azt, hogy nem fogják átvenni tőlük a jó tapasztalatokat. Nehéz egy induló újságról beszélni, mert az élet sokszor megdönti a terveket. Mindenesetre a Danas nem lesz news-magazin, az elmúlt hét eseményeinek a kalendáriuma. A fontos folyamatokat, jelenségeket fogja figyelemmel kísérni. Az alapelv a következő: az újságnak nem kell mindenre választ adnia, de minden kérdést fel kell vetnie.

Jože Vlahović nem ért egyet azzal, hogy a komoly olvasótábor kicsisége miatt a Danas más lapoktól fogja elcsábítani az olvasókat. Megemlítette, hogy Albániát leszámítva, nálunk a legkisebb a lapok példányszáma Európában. A Danast nem olyan jellegű újságnak képelték el, amely más lapok olvasóira számít. Hogy ez való-

ban így lesz-e, majd a jövőben elvállalja. A világon folytatott felmérések azt mutatják, hogy az új lapok 60—90 szám után állapodnak meg, „ülednek le”, és kezdenek hasonlítani arra, aminek elképzelték.

A Danas olyan cikkeket fog közölni, amelyek minden téren az együvé tartozás szellemét sugallják. Ez nem jelenti azt, hogy minden számban minden köztársaságról, minden tartományról írni fog, de minden országos jelentőségű eseményre, jelenségre felfigyel majd.

VITA KRLEŽA ANTIBARBARUSA KÖRÜL. A horvát közoktatási, művelődés-, testnevelés, és műszaki nevelésügyi bizottság legutóbbi ülésén, dr. Marijan Matković akadémikus elnököletével tizenöt tagú bizottság alakult a nemrégiben elhunyt Miroslav Krleža emlékének és művének ápolására. A bizottság feladatai közé tartozik, hogy Krleža jelentőségével összhangban figyelemmel kísérje, összehangolja és serkentse a nagy író műveinek kiadását, színpadi, rádió-, televízió- és filmfeldolgozását itthon és külföldön.

A bizottság szerepéről és rendeltetéséről szólván dr. Stipe Šuvar köztársasági közoktatási, művelődés-, testnevelés- és műszaki nevelésügyi titkár rámutatott a különböző zavarkeltők és kávéházi poliitikusok machinációira, akik — úgy látszik — Krleža halálára vártak, hogy az ún. „szabadság” zászlóhordozójává tegyék azzal a forradalmi párttal szemben, amelyhez tartozott, hogy őt magát is olyan színben tüntessék fel, mint aki — ezekben a mai szocialista időkben — maga is félárbocra bocsátotta a zászlóját.

Sajnos, ezek a kispolgári-radikális szabadságbajnokok, petíciókat szerkesztő entellektüelek, megszedült, pártellenes barbárok — folytatta dr. Šu-

var — lankadatlanul folytatják szégyenteljes játékaikat, s mindezt a halott Krleža s külön a *Dialektikus antibarbarus* nevében. Šuvar ezzel kapcsolatban a *Književnost* szerkesztőjét említette.

Mindannyian szeretnénk — folytatna Šuvar —, hogy Krleža élő kortársunk legyen továbbra is. S ő az is lesz még évtizedekig, sőt évszázadokig minden atyáskodás és a *Književnost* ellenére. Mégis joggal feltehető a kérdés, miért várta meg az illető szerkesztő, hogy Krleža meghaljon, s akkor közölje az *Antibarbarus* előre kiszedett szövegét, méghozzá az 1982. évi márciusi számban, amely azonban már január első napjaiban elhagyta a sajtót. Miért nem közölte a *Književnost* ezt a szöveget még a szerző életében? S vajon tiszta, nemes szándékok vezérelték-e?

Bennünket, akik felhívtuk a figyelmet a *Književnost*nak ezekre a spekulációira, a folyóirat szerkesztője azonnal megpróbált lejártni. Sértő célzásaitól és minősítéseitől nem kímélt meg egy Marko Ristićet sem, aki méltóságteljes haraggal, elsőnek tiltakozott a *Književnost* eljárása ellen.

Dr. Stipe Šuvar a továbbiakban hangsúlyozta: A dolog lényege az, hogy a *Književnost* szerkesztője és a vele egy húron pendülők azért álltak csatasorba, amint Krleža meghalt, hogy szembeállítsák őt a JKP—JKSZ-szel, amelyhez tartozott, s amelynek lobogója alatt eltemették.

Marko Ristić, majd a minap Petar Stambolić és mi többiek — igenis fel-emeljük szavunkat a kispolgári entellektüelek ilyen szándékai ellen. S itt rejlik a vita lényege, amely Krleža nevében és rá hivatkozva — most, amikor ő elment — úgy látszik tovább folytatódik, ahogy életében is folyt. A különbség az, hogy ezek a kispolgári entellektüelek, most, ami-

kor ő nincs, még kíméletlenebb támadásba lendültek, méghozzá úgy, hogy Krležára hivatkozva és igazat adva neki, valójában leköpdösik.

Egyáltalán nincs arról szó, hogy kiadják-e vagy nem adják ki a *Dialektikus antibarbarust*. Krležának ez az ismert vitairata is még sokszor kiadásra kerül, akárcsak többi műve is.

Dr. Šuvar emlékeztetett arra, hogy a NIN is csúfot űzött Krležából, sőt, mi több, a *Komunist* szerbiai kiadása az *Antibarbarus* ilyen körülmények között való megjelenetését „folyóirat-irodalmunk kétségtelen ünnepnapjának” kiáltotta ki.

Šuvar ezután szólt arról is, hogy intelligenciánknak ez a — szerencsére — maroknyi része, amely ellenzéki petíciókat szerkeszt, de akibe úton-útfélen bele lehet botlani a sajtóban és a közélet porondján, szóval, ennek az intelligenciának négy képviselője nemrég a belgrádi Egyetemista Művelődési Központban több mint szimpotomatikus állításokat teregetett ki Krležáról és az *Antibarbarusról*.

Ezen a szeánszon a Krleža és ellenlábasai közötti 1939-es vitáról elhangzott, hogy két irányzat: az igazság és a hazugság harca volt, s hogy Krleža szembehelyezkedett az akkori pártideológiával, amely — e magyarázatok szerint — sztalinista ideológia volt stb.

Ma, Krleža halála után — hangsúlyozta Šuvar —, osupán felújulnak és még hevesebben folytatódnak e radikális-szabadságszerető intelligencia kisded csoportjainak machinációi, hogy Krležát szembefordítsák a párttal, a pártot pedig reménytelenül sztalinistának tüntessék fel mind a forradalom előestéjén, a forradalom idején, mind a mai napig.

Krležának az alkotás szabadságáért való sikraszállása nevében dogmatikusnak és sztalinistának kiáltották ki

forradalmunk olyan nagyjait, néphőseinket, akik életüket áldozták a szabadságért.

Ez a Zágrábban megalakult bizottság, mondta befejezésül Stipe Šuvar, nem akar sem cenzori testület, sem a bölcsök tanácsa lenni. Remélem,

mondta, a jó szándék bizottsága lesz, amely építőjellegűen együttműködik mindenkivel, aki szívén viseli, hogy Miroslav Krleža, forradalmunk nagy költőjének műve eleven és hozzáférhető legyen népünk és különösen ifjúságunk számára.